

12 EYLÜL DARBESİ'NİN 40. YILDÖNÜMÜ

Aydınlık Gazetesi, 22 Ağustos 2020

Yıldırım Koç

Bazı olayların anımsanmasına 10., 20., 40. veya 50. yıldönümleri vesile olur. Bu yıl da 24 Ocak 1980 istikrar programının ve 12 Eylül Darbesi'nin 40. yıldönümü. 1980 yılında doğanlar şimdi iş gücü, çocuk sahibi orta yaşlı insanlar.

24 Ocak istikrar programının da, 12 Eylül Darbesi'nin de etkilerini hâlâ yaşıyoruz. Özellikle işçi sınıfı hareketi, 12 Eylül Darbesi sonrasında kaybettiklerinin bir bölümünü henüz geri alabilmiş değil. 1980 öncesinde sendikacılık yapan veya sendikalarda uzman olarak çalışan çok az insan kaldı. 1980 sonrası kuşaklara, 12 Eylül Darbesi'nin yol açtığı kayıpları hatırlatmakta yarar var. Önümüzdeki birkaç yazıda bu kayıpları hatırlatacağım.

DÖNEME DAMGASINI VURAN İFADELER

Türkiye, siyasi ve demokratik hak ve özgürlükler açısından tarihinin en karanlık yıllarını 12 Eylül 1980'den 1983 yılı Kasım ayına kadarki dönemde yaşadı. Bu karanlık, parlamenter düzene geçtikten sonra da ancak yıllar içinde yavaş yavaş azaldı. Bu döneme damgasını vuran ve dönemi özetleyen üç cümle vardı:

"Bizim çocuklar işi başardı." (Amerikan istihbaratçılarının 12 Eylül darbesi sonrasında ABD Başkanı Carter'a söyledikleri);

"Asmayalım da besleyelim mi?" (Kenan Evren'in idam cezalarıyla ilgili sözü);

"20 yıldır biz ağladık, onlar güldü." (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Halit Narin'in sözü). TİSK Yönetim Kurulu 22 Şubat 1983 günü toplanarak çalışma yaşamına ilişkin yasa tasarılarını görüştü. TİSK Başkanı Halit Narin, tasarıda grev hakkının kısıtlanmasına ilişkin bir soru üzerine şunları söyledi: "20 yıldır biz ağladık, onlar güldü. Dengenin bozulduğu bir ortamda 12 Eylül'e gelen olaylar yaşandı. Grev hakkı ekonomik ve milli sınırları aştığı takdirde sınırlandırılmalıdır. Sendikalar, yalnızca sendikal faaliyet içinde kalmalıdır." (*Cumhuriyet*,23.2.1983)

DARBECİLERİN UYGULAMALARI

12 Eylül öncesinde Türkiye'de 178 işyerinde grev vardı. Bu işyerlerinde 54 bin işçi çalışıyordu. Bu işçilerin 47 bini DİSK'e bağlı sendikalara, 6 bini Türk-İş'e bağlı sendikalara üyeydi. Grevleri ertelenen ve greve çıkmak için erteleme süresinin sona ermesini bekleyen işçi sayısı da 130 bindi.

12 Eylül Darbesi'yle, yıllar süren ve etkileri toplumsal ve siyasal yapımızdan hâlâ tam olarak silinemeyen bir karanlık dönem başladı. Ülkeyi, Genelkurmay Başkanı Org.Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Org.Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı Org.Nejat Tümer, Hava Kuvvetleri Komutanı Org.Tahsin Şahinkaya ve Jandarma Genel Komutanı Org.Sedat Celasun'dan oluşan Milli Güvenlik Konseyi yönetti. Milli Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar kanun hükmündeydi. Bu kararların mevcut Anayasa ile çelişmesi durumunda, Anayasa değiştirilmiş kabul ediliyordu.

Bu dönemde, 650 bin kişi gözaltına alındı ve çeşitli biçimlerde işkenceden geçirildi; 1 milyon 683 bin kişi fişlendi; 230 bin kişi yargılandı; 7 bin kişi için idam cezası istendi; 517 kişiye idam cezası verildi. 18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu ve 1 Asala militanı asıldı: 98.404 kişi hakkında "örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla dava açıldı. 388 bin kişiye pasaport verilmedi. 30 bin kişi "sakıncalı" oldukları iddiasıyla işlerinden çıkarıldı; 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı; 30 bin kişi "siyasi mülteci" olarak yurtdışına gitti; 300 kişi kuşkulu bir biçimde öldü. 171 kişinin işkenceden öldüğü belgelendi; cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi; 144 kişi cezaevlerinde kuşkulu bir şekilde öldü, 14 kişi açlık grevinde öldü; 16 kişi "kaçarken" vuruldu; 95 kişi çatışmada öldü; 43 kişinin "intihar ettiği" bildirildi. (*Cumhuriyet*,12.9.2000)

12 Eylül darbesinin hazırlanması sürecinde ABD vardı; Avrupa ülkeleri de darbeyi destekledi.

Amerikancı ve sermaye yanlısı bu darbenin en büyük zararı, işçi sınıfına oldu.